

پاييد با انجمن علمي مرتع و آبخيزداري دانشگاه محقق اردبيلي آشنا شويم

- ✓ مناظره و نقد علمي
- ✓ هم انديشي و نشست هاي تخصصي
- ✓ مطالعات و پژوهش هاي علمي
- ✓ نشر و ترويج يافته هاي علمي
- ✓ فعاليت هاي کمک آموزشي

راه هاي ارتباطي با انجمن علمي مرتع و آبخيزداري:

مراجعه حضوري به
اتاق انجمن هاي علمي دانشكده

از طريق وبلاگ به آدرس:
scrwm.blogfa.com

از طريق کانال تلگرامي انجمن:
[@MartavaAbkhiz](https://www.t.me/MartavaAbkhiz)

از طريق ايميل انجمن: range_watershed@yahoo.com

از طريق ارتباط تلفني با دبير انجمن: ۰۹۱۴۹۲۳۳۵۵۹

منابع طبیعی سرمایه ملی

به نام خالق طبیعت

ویژه‌نامه هفته منابع طبیعی و روز آبخیزداری

منابع طبیعی از مواهب بی بدیل و بسیار ارزشمندی است که توسط خالق مطلق جهان هستی برای بهره‌مندی موجودات و جوامع بشری قرار داده است. منابع طبیعی مجموعه گسترده از خدمات حفاظتی، امکانات رفاهی، فرصت‌های آموزشی و علمی، و همچنین تأثیرات روانی فیزیولوژیکی را برای بشر فراهم می‌کنند. همچنین منبع غنی از گیاهان، چوب و سایر محصولات جنگل که از لحاظ اقتصادی برخی از مردم به آن وابسته هستند، شرایط لازم برای کشاورزی و محیط زیست را فراهم می‌کند. امروزه به دلایل مختلف از جمله استفاده بی‌رویه از عرصه‌های طبیعی، سرعت تخریب و بهره‌برداری بسیار بیش‌تر از روند تجدید و بازسازی است و همین مسئله باعث نابودی سطوح گسترده‌ای از منابع شده است. همین عوامل باعث می‌شوند که توجه بیش از پیش به **حفظ و حراست از منابع طبیعی** اهمیت زیادی داشته باشد اما نقش اصلی با مردم است که ذی‌نفع اصلی این منابع در جوامع محلی محسوب می‌شوند به بیانی دیگر **راهبرد اصلی عملی کردن توسعه پایدار منابع طبیعی تأکید بر عواملی دارد که بیش‌تر جنبه مشارکتی با جوامع محلی دارد.** به‌نوعی تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی از بالا به پایین در تدوین پروژه‌های حفاظت از منابع طبیعی و عدم توجه به توانمندی‌های مردم، شیوه مناسبی برای حفاظت پایدار از این منابع نخواهد بود.

نقش مشارکت جوامع محلی در مدیریت پایدار منابع طبیعی

مشارکت مردم در پروژه‌های حفظ و احیای منابع طبیعی، ضامن پایداری آن است زیرا مسائل مربوط به منابع طبیعی با زندگی جوامع محلی در آمیخته است و توفیق هر نوع برنامه، نیازمند مشارکت این جوامع خواهد بود. بنابراین نقش مردم در تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، اجرا، نظارت و ارزشیابی برنامه‌های احیا و حفاظت اهمیت حیاتی دارد. از این رو نظام مدیریتی مناسب برای حفاظت از این عرصه، مبتنی بر جوامع محلی است که در آن دست‌اندرکاران سازمان‌های دولتی، گروه‌های غیر دولتی و جوامع محلی، ایفای نقش می‌کنند.

مدیریت مبتنی بر جوامع محلی رهیافتی تکثرگرا و چند بخشی برای مدیریت منابع طبیعی است که ذی‌نفعان مختلف با نقش‌های متفاوت را برای دستیابی به هدف نهایی که حفاظت و بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی است در بر می‌گیرد. این روش فرآیندی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است که به دنبال تحقق عدالت اجتماعی در مدیریت منابع طبیعی است و همیشه مردم را منبعی بالقوه و راه حل برای حفاظت و احیای منابع طبیعی می‌شناسد و نه مانعی برای آن. **بسیاری از صاحب‌نظران بر این باورند که مشارکت آبخیزنشینان در نگهداری و حفاظت از منابع طبیعی ضروری است. نتایج مطالعات مقایسه‌ای در زمینه پروژه‌های توسعه غیر مشارکتی، بیان‌گر اهمیت ساختار مشارکت محلی و توجه به فرهنگ اجتماعی می‌باشد.** به هر حال اهمیت مشارکت و فعالیت‌های گروهی در زمینه‌های مختلف هم‌چون کشاورزی، مدیریت منابع طبیعی و برنامه‌های توسعه روستایی در کشورهای در حال توسعه به اثبات رسیده و تجارب موجود بیان‌گر آن است که دولت‌ها به هر میزانی که مهارت استفاده از توانایی مردم و گروه‌های ذینفع غیر دولتی را در فرایند مدیریت منابع طبیعی داشته باشند، به همان میزان به اهداف توسعه پایدار نزدیک‌تر می‌شوند مشارکت افراد محلی در منابع طبیعی سبب کاهش هزینه‌های گردآوری اطلاعات، تدوین قوانین اثربخش‌تر، هماهنگی و انسجام بیش‌تر افراد جامعه روستایی و تشکیل سازمان‌های محلی (Local Organizations) و در نتیجه اعمال بهتر قوانین می‌شود.

در سند چشم انداز ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران به موضوع «گسترش و عمق بخشیدن به روحیه تعاون و مشارکت عمومی برای توسعه کشور» اشاره شده است. در سند منابع طبیعی و آبخیزداری در افق ۱۴۰۴، یکی از شاخص‌های اصلی در خصوص منابع طبیعی، نسبت مشارکت‌پذیری مردم در حفاظت از منابع طبیعی است که بر اساس پیش‌بینی صورت گرفته تا پایان سال ۱۴۰۴ این نسبت باید به صد درصد ارتقا یابد.

تاریخچه روز درختکاری

روز درختکاری ابتدا در سال ۱۸۷۲ و در ایالت نبراسکای آمریکا و در تاریخ ۱۰ آوریل (۲۱ فروردین)، توسط فردی به نام J. Sterling Morton برگزار شد و گفته می‌شود که در آن روز بیش از ۱ میلیون درخت کاشته شده است اما بعد از مدتی این تاریخ به آخرین جمعه ماه آوریل انتقال یافت. امروزه بیش‌تر کشورهای دنیا روز درختکاری را محترم شمرده و به کاشتن درخت‌ها و نهال‌های متفاوت اقدام می‌کنند. البته تاریخ این مناسبت با توجه به آب و هوای هر کشور متفاوت است و بیش‌تر سعی می‌کنند تا در موقعی از سال این کار را انجام دهند که درخت قابلیت رشد کردن را داشته باشد.

تاریخ روز درختکاری در کشورهای مختلف جهان

کشور	تاریخ
آلمان	۲۵ آوریل
استرالیا	۲۸ ژوئیه
بلژیک	۲۱ مارس
برزیل	۲۱ سپتامبر
چین	۱۲ مارس
کاستاریکا	۱۵ ژوئن
مصر	۱۵ ژانویه
ژاپن	۲۹ آوریل
مکزیک	دوشنبه ماه ژوئیه
لهستان	۱۰ اکتبر
پرتغال	نخستین روز بهار (۲۱ مارس)
آفریقای جنوبی	هفته درختکاری از ۱ تا ۷ سپتامبر
کره جنوبی	۵ آوریل
امریکا	۱۰ آوریل

روز درختکاری در ایران: درختکاری در ایران دارای پشتوانه‌ای از علایق ملی و سنت تاریخی است. تاریخ نشان می‌دهد که ایرانیان باستان، جشن‌های خاصی داشتند و در این جشن‌ها به درختکاری پرداخته و به خاک و زراعت احترام می‌گذاشتند. در کشور ما روز درختکاری در ۱۵ اسفند هر سال برگزار می‌شود و مردم با حضور در پارک‌ها، جنگل‌ها و اقصی نقاط شهر اقدام به کاشت نهال‌های جوان می‌کنند. ایرانی‌ها هر سال با کاشت درخت به استقبال سال نو رفته و در واقع با این کار نمادین در آستانه بهار، زندگی را به زمین باز می‌گردانند.

به طور خلاصه روز درختکاری بهانه‌ای است برای این که ما به محیط‌زیست احترام گذاشته و آن را احیاء کنیم و یا حداقل آن را با دقت بیش‌تری نگهداری کنیم. امید است که با تلاش در این جهت، حتی با کاشتن یک نهال کوچک، کشوری زیبا و آباد را برای خویش مهیا کنیم که یقیناً کاری پسندیده است.

If I were a tree, I would have no reason to love a human اگر من یک درخت بودم، هیچ دلیلی برای دوست داشتن انسان‌ها نداشتم

فواید درختان در زندگی انسان‌ها

امروزه با صنعتی شدن جوامع بشری درختان نقش مهم تری در زندگی بشر ایفا می‌کنند، از سویی مقدمات پیشرفت بیشتر صنعت و فناوری را موجب می‌شوند و منابع تامین کننده محصولاتی نظیر وسایل چوبی، مبلمان، الوار و هزاران محصول دیگر محسوب می‌شوند و از سوی دیگر به منزله ریه‌های یک شهر تلقی شده و نقش مهمی در تامین سلامت اعضای جامعه را ایفا می‌کنند. چرا که به دلیل فعالیت کارخانجات صنعتی و نیز ازدیاد وسایل نقلیه عمومی و فعالیت روزانه آنها در سطح شهرهای بزرگ آلاینده‌ها و گازهای مہلک و خطرناکی نظیر دی اکسید کربن در هوای شهرها فزونی یافته و سلامت افراد را تهدید می‌کند. و افزایش هر چه بیشتر این مواد آلاینده کاهش میزان اکسیژن در هوا را سبب می‌شود و این وضع نامساعد گروه‌های آسیب پذیر نظیر بیماران ریوی و قلبی، سالخوردگان و کودکان را بیشتر تهدید می‌کند. در چنین شرایطی مساله درخت و درختکاری راه حلی مناسب برای مبارزه با آلودگی‌های مذکور به شمار می‌آید. ایجاد جنگل‌های مصنوعی و فضای سبز در اطراف شهرهای بزرگ به تاسیس کارخانجات تولید اکسیژن می‌ماند.

جنگل فندقلو اردبیل

جنگل فندقلو در ۳۰ کیلومتری شهرستان اردبیل واقع شده است و به دلیل جاذبه‌های منحصر به فرد جنگلی-مرتعی و گردنه زیبای حیران قابلیت ممتاز برای توسعه اکوتوریسم دارد. گردنه حیران و تله کابین حیران در ۲۰ کیلومتری اردبیل و ۵ کیلومتری شهرستان نمین واقع شده است. عرصه جنگلی فندقلو بخشی از جنگل‌های شرق استان اردبیل و ادامه جنگل‌های نیمه گرمسیری گیلان می‌باشد. مساحت این جنگل حدود ۱۶ هزار هکتار است که بیش از ۴۰۰۰ هکتار آن تحت پوشش عرصه‌های جنگلی قرار دارد و بقیه را مراتع تشکیل می‌دهند. حداقل ارتفاع منطقه فندقلو ۱۵۰۰ متر از سطح دریا و حداکثر آن ۱۸۵۰ متر می‌باشد. این جنگل دارای درختان مختلف میوه مانند فندق، سیب وحشی، گوجه سبز، ازگیل، به، تمشک و توت فرنگی است. در داخل جنگل هم یک استخر آب‌درمانی آب‌گرم به نام مشه سویی وجود دارد. در مجموع ۱۹ گونه گیاهی جنگلی در این منطقه شناسایی شده‌اند که در بین انواع شناسایی شده گونه‌های نادری نظیر ممرز، راش، بلوط، بلند مازو و بیدمشک و گل نادر سوسن چلچراغ وجود دارند. شیب مراتع آن نسبتاً کم و آثار فرسایش به جز بخش‌های تخریب یافته، کمتر به چشم می‌خورد و مستعد ایجاد پیست اسکی روی چمن است. در منطقه فندقلو خرس قهوه‌ای و سمور و پرندگانی مانند قرقاول، کبک و عقاب طلایی زیست می‌کنند. مسیرهای مختلفی برای دسترسی به این جنگل وجود دارد اما راه اصلی آن که آسفالت‌ه می‌باشد، سه راهی جاده اردبیل به آستارا در نزدیکی شهر نمین است. به این ترتیب که در مسیر راه اردبیل به آستارا و پیش از رسیدن به نمین مسیری سرسبز و زیبا با تابلوی راهنمای جنگل فندقلو مشاهده می‌شود. راه دیگر برای رسیدن به این جنگل از جاده اردبیل به تهران در گردنه حیران از داخل روستای گیلده می‌باشد.

اهمیت درختکاری و حفاظت از منابع طبیعی در اسلام

در ادیان و فرهنگ‌های مختلف جهان، درخت و درختکاری جایگاه خاصی دارد. دین مقدس اسلام نیز بشر را به کاشت درخت تشویق و ترغیب کرده است حضرت علی علیه‌السلام در مدینه باغ‌های خرما را فراوانی به وجود آورد و بیش‌تر آنها را در راه خدا وقف کرد.

This is a wildlife crossing in the Netherlands. The country has so far installed 600 such bridges to help animals get across highways safely.

رسول اکرم (ص): «اگر شخصی درختی بکارد یا مزرعه‌ای را به زیر کشت ببرد و انسان‌ها، حیوانات یا پرندگان از آن بخورند، این کار صدقه‌ای از طرف آن شخص شمرده می‌شود».

رسول اکرم (ص): «هر مسلمانی که بذری بیفشاند یا نهالی بنشاند و از حاصل آن بذر و نهال پرنده‌ای یا انسانی یا چرنده‌ای بخورد، آن برای او صدقه محسوب می‌شود».

رسول اکرم (ص): «هر که درختی بنشاند خداوند تعالی به اندازه میوه‌ای که از آن درخت داده می‌شود پاداش برای وی می‌نویسد».

سوره انعام آیه ۴۶: اوست خدایی که درختان خودرو و برافراشته و ناخودرو را آفرید ... اسراف نکنید که خداوند اسراف کاران را دوست نمی‌دارد.

رسول اکرم (ص): «نزد من شکستن شاخه‌ای از درخت همچون شکستن بال فرشتگان است».

امام علی (ع): «پرهیز از قطع درختان سبز بر طول عمر انسان می‌افزاید».

این آیات و احادیث نشان‌گر تاکید و توصیه اولیای اسلام به حفظ و حراست از درختان و اهمیت درختکاری است.

روز آبخیزداری گرامی باد

What is a watershed?

A watershed is the area of land where all of the water – both above and below ground – drains to a common body of water.

آبخیزداری (Watershed Management)، علم و هنر برنامه‌ریزی مستمر و اجرای اقدام‌های لازم برای مدیریت منابع حوزه‌های آبخیز اعم از طبیعی، کشاورزی، اقتصادی و انسانی بدون ایجاد اثرات منفی در منابع آب و خاک می‌باشد. به عبارت دیگر آبخیزداری طراحی و مدیریت حوزه به منظور حفاظت و استفاده صحیح و پایدار از منابع طبیعی با توجه ویژه به منابع آب و خاک است. با انجام هر هکتار آبخیزداری ۵۲۰ مترمکعب آب استحصال می‌شود. معاون آبخیزداری، مراتع و امور بیابان سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور اعلام کرد: انجام هر هکتار عملیات آبخیزداری منجر به استحصال ۵۲۰ متر مکعب آب، کاهش ۸ تن فرسایش خاک و ۵/۵ تن رسوب و افزایش ۱۲۰ کیلوگرم علوفه می‌شود.

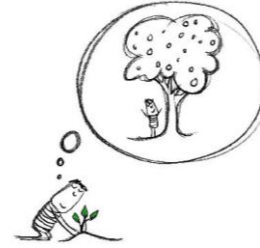
If a tree dies, plant another in its place	هر وقت درختی بمیرد، در جای آن درخت دیگری بکارید.
Knowing trees, I understand the meaning of patience.	با الهام از درختان، معنی صبوری را درک می‌کنم.
He who plants a tree, plants a hope	کسی که درختی می‌کارد، امیدی می‌کارد.
If I knew I should die tomorrow, I would plant a tree today	اگر بدانم فردا باید بمیرم، امروز درختی خواهم کاشت.
The best time to plant a tree is 20 years ago. The second-best time is now	بهترین زمان کاشت درخت ۲۰ سال قبل است و بهترین زمان بعدی حالا است.
He that plant trees, loves others beside himself	کسی که درخت می‌کارد، دیگران را دوست دارد.

درخواست تجدیدنظر در قانون حفظ اراضی کشاورزی

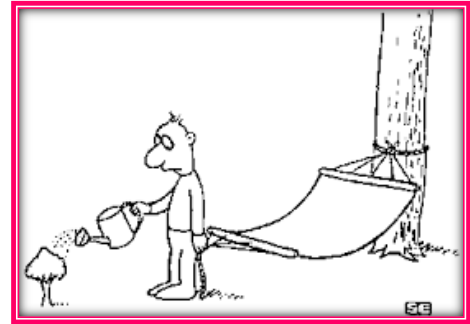

دبیرخانه هماهنگی سازمان‌های مردم‌نهاد تخصصی منابع طبیعی با ارسال نامه‌ای به مقام معظم رهبری خواهان تجدیدنظر در مصوبه مجلس با عنوان «قانون حفظ اراضی کشاورزی» شد که به اعتقاد کارشناسان منجر به تخریب محیط زیست می‌شود. رونوشت این نامه به احمد جنتی رئیس شورای نگهبان، حسن روحانی، رئیس جمهوری، علی لاریجانی رئیس مجلس شورای اسلامی، معصومه ابتکار رئیس سازمان حفاظت محیط زیست، محمود حجتی وزیر کشاورزی، خداکرم جلالی رئیس سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور و غلامرضا هادربادی مدیر کل دفتر ترویج و مشارکت‌های مردمی سازمان جنگل‌ها نیز جهت استحضار ارسال شده است. در بخشی از این نامه آمده است: به استحضار می‌رساند در مورخ ۱۳۹۴/۱۱/۱۱ کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی، اقدام به تصویب قانون حفظ اراضی کشاورزی نموده که تصویب آن موجب نسخ قانون قبلی با عنوان «اصلاح قانون تغییر کاربری اراضی زارعی و باغی مصوب سال ۱۳۷۴ و اصلاحیه آن در سال ۸۵» می‌گردد. همان گونه که حضرت تعالی مستحضر هستید، حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی با استناد به اصل ۵۰ قانون اساسی و وظیفه همه مردم است و طی منویات و تاکیدات حضرت تعالی در دیدار با مسئولان و فعالان محیط زیست و منابع طبیعی مورخ ۱۷ اسفند ۹۳ ضمن اشاره به پدیده زمین خواری، فرمودید: «در جرم‌انگاری تخریب محیط زیست، علاوه بر دستگاه‌های قضایی و دستگاه‌های ضابط، بیش از آنها قوانین مجلس باید روی آن تکیه کند.»

HAPPINESS IS

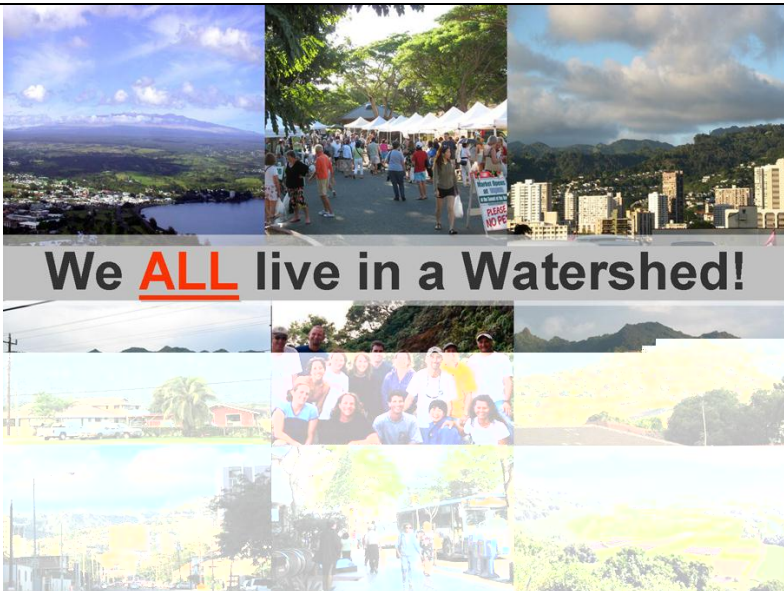

...planting a fruit tree.

اخبار:

- شورای اجرایی یونسکو در صد و نود و هفتمین اجلاس خود با راه‌اندازی مرکز بین‌المللی مدیریت جامع آبخیزداری در ایران موافقت کرد.
- در برنامه ششم توسعه ۱۴ میلیون هکتار عملیات آبخیزداری مورد هدف قرار گرفته است.
- حدود ۹۶۰ هزار خانوار وابسته به مراتع کشور هستند.
- سدسازی و مدیریت غلط مراتع، مهم‌ترین عامل بیابان‌زایی به شمار می‌رود.
- دو میلیون هکتار از اراضی بیابانی کشور به جنگل‌های دست کاشت تبدیل شده است.
- مشکلات منابع طبیعی با فرهنگ‌سازی مرتفع می‌شود.

متأسفانه: در مورخ ۱۳۹۴/۱۱/۱۱ کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی، اقدام به تصویب قانون حفظ اراضی کشاورزی نموده که تصویب آن موجب نسخ قانون قبلی با عنوان "اصلاح قانون تغییر کاربری اراضی زارعی و باغی مصوب سال ۱۳۷۴ و اصلاحیه آن در سال ۱۳۸۵" شد. برخی از ایراداتی که در این طرح وجود دارد: تغییر در ساختار حاکمیتی و مدیریت کلان اراضی، بخشی از اختیارات حاکمیتی سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور از این سازمان سلب و به سازمان امور اراضی که یک واحد غیرحاکمیتی است واگذار می‌شود، به‌منظور کاهش تعارضات متصرفین و کشاورزان و کاهش پرونده‌های قضایی در این حوزه، اعلام شده که تصرفات تا قبل از سال ۱۳۸۵ از عرصه‌های منابع طبیعی کشور، طی فرآیندی به متصرفین واگذار شود.

سازمان‌های مردم‌نهاد منابع طبیعی در نامه‌ای به مقام معظم رهبری درخواست تجدیدنظر در قانون حفظ اراضی کشاورزی را مطرح کردند

We all live in a watershed and our daily lives rely on the services provided by our watersheds.

حفاظت آبخیزها و آبخیزداری

مجموع عملیات برنامه حفاظت آبخیزها و آبخیزداری کل کشور

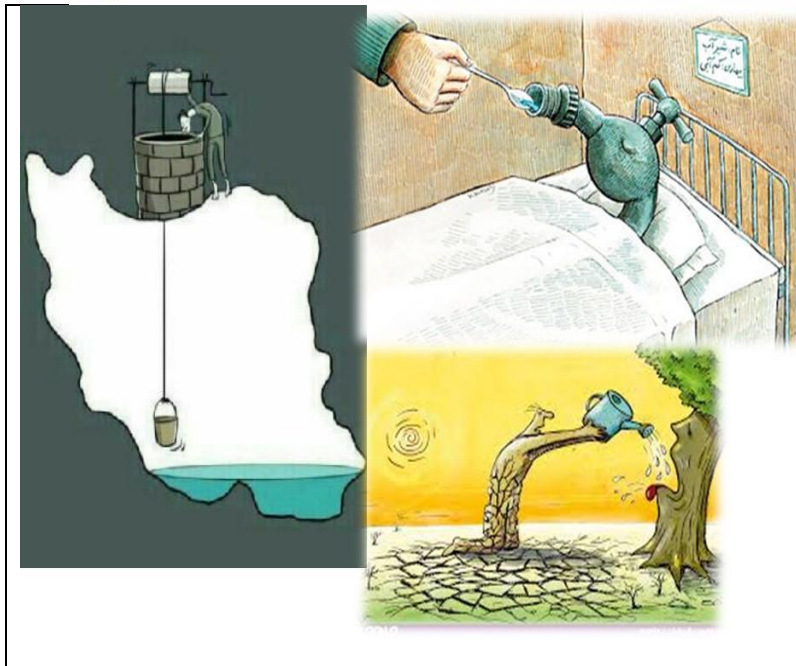

سطح کل عملیات اجرایی آبخیزداری در کشور
بیش از ۲۶ میلیون هکتار

آثار ناشی از اجرای طرح (سالانه در هکتار)

- کنترل فرسایش خاک به میزان ۵ تا ۸ تن
- کنترل رسوب به میزان ۳/۴ تن
- استحصال آب ناشی از عملیات آبخیزداری ۵۰۰ متر مکعب
- استحصال آب ناشی از عملیات آبخیزداری ۱۰۰۰ متر مکعب
- افزایش تولید علوفه ۱۲۰ کیلوگرم

سایر آثار: جلوگیری از سیل، رانش، بیابانی شدن و تعدیل خشکسالی

عمده اهداف اجرای فعالیت‌های آبخیزداری، مدیریت جامع حوزه‌های آبخیز، کاهش فرسایش خاک و رسوبدهی، کنترل هرز آب‌ها، کاهش سیل‌خیزی و بهره‌وری بهینه از نزولات آسمانی، ارتقای آگاهی عمومی و توسعه مشارکت مردم، توسعه فعالیت‌های مطالعاتی، تعیین ضوابط و استانداردها و ارزیابی اثرات اقدامات، تهیه برنامه جامع اصلاح کاربری و بهره‌برداری بهینه از اراضی می‌باشد. مطالعات جامع آبخیزداری شامل: مطالعات فیزیکی حوزه‌های آبخیز (فیزیوگرافی)، مطالعات هوا و اقلیم شناسی، مطالعات آب (هیدرولوژی)، مطالعات زمین‌شناسی و ژئومورفولوژی، مطالعات خاک و قابلیت اراضی، مطالعات مربوط به فرسایش و رسوب، کاربری اراضی و مطالعات پوشش، مطالعات اقتصادی - اجتماعی، تلفیق و برنامه‌ریزی می‌باشد.

مناسبت های هفته منابع طبیعی سال ۱۳۹۴

روز درختکاری	۱۵ اسفند
روز منابع طبیعی، رسانه و فرهنگ سازی	۱۶ اسفند
روز منابع طبیعی، جنگل بان و حفاظت و قانون	۱۷ اسفند
روز منابع طبیعی، آموزش، پژوهش و نیروی انسانی	۱۸ اسفند
روز منابع طبیعی، مسج سازندگی و همیاران طبیعت	۱۹ اسفند
روز منابع طبیعی و مدیریت جامع حوزه های آبخیز	۲۰ اسفند
منابع طبیعی، آموزه های دینی و سازمان های مردم نهاد	۲۱ اسفند

همکاران ویژه نامه هفته منابع طبیعی و روز آبخیزداری سال ۱۳۹۴: ابراهیم عسکری وفاطمه دادده، دانشجوین کارشناسی ارشد آبخیزداری و جناب آقای دکتر رؤف مصطفی زاده (دانشگاه محقق اردبیلی)

شاد باشید